

SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDEN KAYNAKLANAN TALEPLERDE ZAMANAŞIMINA İLİŞKİN ELEŞTİRİLER VE DEĞERLENDİRMELER

(Criticism and Evaluation of Lapse of Time in Insurance Contracts)

Av. Prof. Dr. Tekin MEMİŞ*

ÖZET

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda, sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan taleplerin zamanaşımına uğrayacağı sürelerle ilgili olarak TTK.m. 1420 ve TTK.m.1482 hükümlerinde yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu yasal düzenlemeler, kolayca anlaşılabilir metinler değildir ve uygulamada sorun olmaya başlayacak niteliktedir. Aşağıda zamanaşımına ilişkin bu düzenlemeler, bir bütün içinde ele alınacak ve madde metinleri ile gerekçelere ilişkin değerlendirme ve tespitler yanında eleştiriler ile kanaatlerim de sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Sigorta sözleşmeleri, zamanaşımı, sebepsiz zenginleşme, haksız fiil tazminatı, muacceliyet, mutlak ve nispi süreler

Abstract

There are two new provisions in 6102 of the Turkish Commercial Code, namely, TTK/1420 and TTK/1482, which bring an order about lapse of time in insurance contracts. These two provisions are not understandable and might cause problems in practice. In this article, I will give information about them, evaluate their justifications, criticise and make some comments.

Keywords: Insurance contracts, lapse of time, unjust enrichment, tort indemnity, maturity, absolute and relative duration.

GİRİŞ

Sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan talepler hakkında 6102 sayılı Kanun'da zamanaşımına ilişkin düzenlemeler, 6762 sayılı Kanundan oldukça farklı bir şekilde düzenlenmiştir. Zamanaşımına ilişkin 6762 sayılı Kanun'da tek hüküm bulunur iken 6102 sayılı Kanun'da biri sigorta sözleşmeleri için genel ve diğeri ise sorumluluk

---

* İstanbul Barosu.

sigortalarına ilişkin özel bir zamanaşımı süresi olmak üzere iki ayrı hüküm getirilmiştir. Zamanaşımına ilişkin iki ayrı hükmün getirilmesi isabetli bir düzenlemedir. Zira eski Türk Ticaret Kanunu hükümleri arasında sorumluluk sigortasına ilişkin talepler hakkında herhangi bir hüküm bulunmamakta idi. Sigorta sözleşmeleri için genel zamanaşımı süresini düzenleyen TTK.m.1420 hükmünde ise birbirinden farklı iki farklı zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Çalışmamızın odak noktasını da TTK.m.1420'de getirilmiş olan farklı zamanaşımı süreleri oluşturacaktır. Ayrıca zamanaşımına ilişkin düzenlemenin nasıl ve ne şekilde olması gerektiği ve ortaya çıkan sorunlar da ele alınacaktır. Sigorta sözleşmeleri için getirilen zamanaşımı düzenlemelerini daha iyi anlayabilmek için genel hükümlerde düzenlenmiş bulunan haksız fiil, sebepsiz zenginleşme ve sözleşme zamanaşımı konularının incelenmesi de gerekir. Zira TTK.m.1420'de zamanaşımına ilişkin getirilen düzenlemenin nasıl bir zamanaşımını düzenlediği ancak bu şekilde daha iyi anlaşılabilir.

I. Türk Ticaret Kanunu'nun 1420. Maddesinde Düzenlenen Zamanaşımı

6102 sayılı TTK'nun 'Zamanaşımı' başlığını taşıyan 1420. Maddesi şu şekildedir:

MADDE 1420- (1) Sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl ve 1482 nci madde hükmü saklı kalmak üzere, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler her hâlde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

(2) Diğer kanunlardaki hükümler saklıdır.

Getirilen bu düzenleme eTK'dan oldukça farklıdır. Burada hükme, 6762 sayılı TTK'da olmayan ilave bir düzenleme getirilmiştir. Buna karşılık bir de eTK.m. 1268 madde düzenlemesinde bulunan sebepsiz zenginleşmeye ilişkin zamanaşımı düzenlemesi de madde metninden çıkarılmıştır. Eski hüküm ise aşağıdaki gibidir:

MADDE 1268 - Sebepsiz yere ödenmiş bulunan primin veya sigorta bedelinin geri alınması alacakları dâhil sigorta mukavelesinden doğan bütün mutalebeler, iki yılda mürruruzamana uğrar.

Sigorta sözleşmesinden kaynaklanabilecek talepleri esasen üç ana başlıkta toplayabiliriz. Bunlardan ilki, sigorta ettirenin borcu olan prim ödeme borcudur. Bu borç konusunda herhangi bir duraksamaya yer vermeyecek şekilde hüküm açıktır. Prim ödeme borcunun muaccel olduğu andan itibaren zamanaşımı süresi iki yıldır. Bazen akdedilen sigorta sözleşmesi geçersiz olabilir. Bu halde sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan talepler olabilecektir. Nihayet rizikonun gerçekleşmesi ile sigortacının edimi olan sigorta tazminatı ödeme borcu da doğabilecek bir diğer taleptir.

Kanun koyucunun burada önceki düzenlemede bulunan iki yıllık zamanaşımı

düzenlemesine ek olarak sigorta tazminatı ve bedeline ilişkin ayrı bir düzenleme getirmesinin nedeni ise madde gerekçesinde izah edilmeye çalışılmıştır. Buna göre yeni düzenlemede iki yıllık süreye sadık kalınmış olmakla birlikte bir de azami sürenin öngörüldüğü, 6762 sayılı Kanun'da zamaşıımı süresinin muacceliyet tarihinden başladığı, ancak sigortalılarla sigortadan faydalanan kimselerin beş yıl sonra bile rizikonun gerçekleştiğini öğrenilebileceğini bu durumda menfaatler dengesi açısından nihayetinde sigortacıyı da oldukça uzun süreler karşısında bırakmamak için altı yıllık bir sürenin kabul edildiği belirtilmiştir¹.

Hemen belirtelim ki, eTK.m.1268 hükmünden ve gerekçesinden oldukça farklı bir düzenleme ve gerekçe ile karşı karşıyayız. Bir kere, muacceliyete eTK.m.1268'de özellikle yer verilmemiş iken diğer taraftan sebepsiz zenginleşmeye dair yapılan vurgunun da madde metninden çıkarıldığı görülmektedir². Bu hususların yeni dönemde özel olarak tartışılması gerekir.

II. İki ve Altı Yıllık Zamaşıımı Süreleri Hakkında İhtimaller

Madde metni okunduğunda zamaşıımı konusunda tartışılabilir olan iki ihtimal bulunmaktadır, zira hüküm düzgün yazılmamıştır. Bu ihtimaller, maddenin yazım şeklinden kaynaklanmaktadır. Gerçekten bu hükümde düzenlenen zamaşıımının sözleşme zamaşıımı olduğu düşünüldüğünde – ki, öyledir- ve bu çerçeveden bakıldığında iki farklı yorumun yapılabilmesi mümkündür.

1. Birinci İhtimal

Bunlardan ilki, TTK.m.1420'de düzenlenen zamaşıımının herhangi bir istisna gözetilmeksizin sözleşmeden kaynaklanan bütün taleplere uygulanmasıdır. Yani riziko gerçekleştiğinde TTK.m.1427'ye göre muaccel olduktan sonra sigorta tazminatı da dahil olmak üzere taleplerin iki yılda zamaşıımına uğradığı ihtimalidir.

¹ Bkz. TTK.m. 1420 gerekçesi.

² *6762 AEM: Madde 1268-Hükümet Tasarısının birinci fıkrasında sigorta akdinden doğan bütün mütalebelerin iki yılda müruruzamana uğrayacağı kabul edilmiştir. Fakat sebepsiz ödenmiş bulunan sigorta bedellerinin veya primlerin geri alınması, alacaklarının da bu müruruzamana mı yoksa sebepsiz mal edinme hakkındaki Borçlar Kanununun 66 ncı maddesindeki müruruzamana mı tâbi olacağı meselesi halledilmiş olmak için birinci fıkraya bunların müruruzamanının da akde ait müruruzamanın aynı olduğunu bildiren sözler ilâve edilmiştir.*

Tasarının 6 ncı maddesindeki acık hükümle ticari işlerdeki bütün müruruzamanların uzatılması da, kısaltılması da yasak edilmiş bulunduğundan, bu hükmün tekrarından ibaret bulunan ikinci fıkra hükmü çıkarılmıştır.

Gerek mer'i kanunda, gerekse Hükümet Tasarısında sigorta bedelinin muaccel oluşuna ait eksikler açık hükümlerle tamamlanmış bulunduğundan, Borçlar Kanunumuzda müruruzamanın başlangıcı umumi prensip olan muaccel olma tarihinden herhangi bir şekilde ayrılmak için bir sebep görülemediğinden Hükümet Tasarısının üçüncü fıkrası lüzumsuz hale geldiği cihetle çizilmiştir.

Bu hali bir örnekle açıklamak gerekirse:

Riziko 1.1.2013 tarihinde gerçekleştiğinde, TTK.m.1427'ye göre sigorta ettiren belgeleri verdi ve sigortacının edimine ilişkin incelemeleri bitti ya da her halükarda 45 gün geçti. Bu sürenin yani her halükarda 45 günün geçmesi ile (incelemeler daha önce bitti ise bu tarihte), yani 16.2.2013 tarihinde muaccel olur ve sigorta tazminatı talep hakkı 16.2.2015 tarihinde zamanaşımına uğrar.

Kanunun gerekçesinden etkilenen Türk doktrini de bu ilk ihtimali savunmaktadır³.

2. İkinci İhtimal

İkinci ihtimalde ise -sadece- sigorta tazminatı ve bedeli konusunda rizikonun gerçekleşmesi tarihi baz alınır, muacceliyete bakılmaz. Sigorta tazminatının muaccel olmadığı hallerde, örneğin talebin yapılmadığı, söz konusu bilgi ve belgelerin sigortacıya hiç verilmediği hallerde bu durum söz konusu olabilecektir. Riziko 1.1.2013 tarihinde gerçekleşmiş ise bu halde 6 yıllık bir zamanaşımı vardır. Buna göre 1.6.2019 tarihinde sigorta tazminatı ve bedeline ilişkin talepler zamanaşımına uğrar.

İkinci yorum, madde metninde yer alan '...1482 nci madde hükmü saklı kalmak üzere, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler **her hâlde** rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar' ifadelerine dayanmaktadır.

Burada maddenin yazım biçiminden hareketle, sigorta bedeli ve tazminatına ilişkin zamanaşımı süresinin uzatılmak istendiği yönünde bir intibaa ulaşılmaktadır. Nitekim uygulamada da zamanaşımının 6 yıl olduğuna ilişkin iddialar ileri sürülmeye başlanmıştır. Her ne kadar madde gerekçesinde uzun zamanaşımı süresinin sigortalı ve sigortadan faydalanan kişiler için öngörüldüğü söylenmekte ise de madde metninde bu hususa ilişkin en küçük bir işaret dahi bulunmamaktadır.

III. Zamanaşımı Sürelerinin Sınıflandırılmaları ve Farklılıkları

Hukuk sistemimizde birbirinden farklı zamanaşımı süreleri vardır. Farklı zamanaşımı düzenlemelerinin ise birbirinden farklı işlevleri bulunur. Bunlara sözleşme zamanaşımı, sebepsiz zenginleşme zamanaşımı ve haksız fiil zamanaşımına ilişkin ayrımı örnek olarak verebiliriz⁴.

³ **Mustafa Çeker**, Sigorta Hukuku, Adana 2015, s. 129 vd. ; **Sabih Arkan**, Sigorta Hukukunda Fazladan Yapılan Ödemelerin İadesinde Zamanaşımı, AÜHFD. 2007, C.56 Sa.2, s. 43.

⁴ Bunların dışında zamanaşımına ilişkin başkaca tasnifler de yapılabilir, bkz. **Şeref Ertaş**, Sürekli Borç İlişkilerinde (Dauerschuldverhaeltnisse) Zamanaşımı, DEÜHFD, C. 16 Özel Sayı, Prof.Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, C. III, 2015, s. 3093 vd.

Sözleşme zamaşaşımı ile haksız fiil zamaşaşımı arasındaki en önemli farklılık, sözleşme zamaşaşımında muacceliyetin önemli olması, buna karşın haksız fiilde ise haksız fiilin meydana geldiği anın esas alınmasıdır⁵. Haksız fiil zamaşaşımında zararın ve failin öğrenildiği an zamaşaşımı süresinin başlangıcı kabul edilir. Örneğin zarar görenin taleplerinde Borçlar Kanunu m.72'ye göre zamaşaşımı süresi, zararı ve failin öğrenilmesinden itibaren 2 yıldır. İki yıllık zamaşaşımı süresinin başlangıcı, sübjektif bir ölçüte, öğrenmeye bağlandığı için 'nispi zamaşaşımı süresi' olarak adlandırılmıştır⁶. Yine BK'da haksız fiil zamaşaşımı için 10 yıllık bir 'mutlak süre' de öngörülmüştür. Haksız fiil nedeniyle dava açmak için objektif bir ölçü esas alınarak zamaşaşımının başlangıcı belirlenmiştir. O da haksız fiilin vuku bulduğu tarihtir. Bu mutlak süre, söz konusu talebin sonsuza kadar ileri sürülebilmesini engeller. Görüleceği üzere birbirinden farklı iki zamaşaşımı süresinden bahsedilebilir ise de 2 ve 10 yıllık zamaşaşımı süreleri esasen farklı bir süreyi öngörmemiştir. Esasen haksız fiillerde zamaşaşımı süresi her halükarda iki yıldır.

Benzeri bir şekilde sebepsiz zenginleşmede de iki tür zamaşaşımı süresi öngörülmüştür. Bunlardan ilki hak sahibinin geri isteme hakkının olduğunu öğrendiği tarihten itibaren iki yıldır. Ancak bu talepler, herhalde zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamaşaşımına uğrayacaktır (BK.m.82; eBK.m. 66).

Bir de istisnai ya da uzatılmış zamaşaşımı süresinden de bahsetmek gerekir. Şayet zarara neden olan eylem aynı zamanda ceza hukuku anlamında da bir suç teşkil ediyorsa ve ceza kanunlarında daha uzun bir zamaşaşımı süresi öngörülmüş ise bu durumda haksız fiile ilişkin zamaşaşımı da uzun olan ceza zamaşaşımına tabi olur. Bu zamaşaşımı süresi, hem nispi hem de mutlak zamaşaşımı süresini uzatır. Yani iki yıllık süreyi de 10 yıllık süreyi de uzatan bir zamaşaşımı süresinin varlığı kabul edilmektedir⁷.

Gerek sebepsiz zenginleşme gerekse haksız fiile dayalı tazminat taleplerinde iki farklı zamaşaşımı başlangıcının öngörülmesi son derece tabiidir. Zira burada zarar gören kimsenin, zararı ve zarar vereni ya da tazminat talebine hakkının bulunduğunu öğrenmesi anı birbirinden farklıdır. Ancak tazminat borçlusunu da ilanihaye tazminat talepleri ile karşı karşıya bırakmamak için 10 yıllık bir nihai süre (mutlak süre) öngörülmüştür.

⁵ Bu konuda bkz. **Ayşe Havutçu**, Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamaşaşımı Sürelerinin Başlangıcı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 12, Özel S., 2010, s.579-605 (Basım Yılı: 2012), s. 579 vd.

⁶ **Havutçu**, s. 583.

⁷ **Fatma Burcu Savaş**, Haksız Fiil Tazminatının Tabi Olduğu Zamaşaşımı Süresinin İşlemeye Başlama Anı, TBB Dergisi, Sayı 74, 2008, s.141. Kanaatimce ceza zamaşaşımı süresinin kısa olan zamaşaşımı süresini de uzattığına ilişkin görüş, Yargıtay kararları çerçevesinde oluşmuştur ki, eleştiriyeye muhtaçtır. Ancak bu ayrı bir çalışmanın konusu olacak kadar genişdir.

Buna karşın sözleşme zamanaşımı, diğer bir deyişle alacak haklarında zamanaşımı süresinin başlangıcı muacceliyettir (BK.m.149). Borçlar Kanunu, m. 146 ve 147'de beş ve on yıllık bir zamanaşımı öngörmüş ancak yine de her seferinde BK.m.149 çerçevesinde zamanaşımının başlangıcı muacceliyete bağlamıştır.

Görüleceği üzere haksız fiil, sebepsiz zenginleşme ile sözleşme (alacak) zamanaşımı ve başlangıçları, birbirinden farklı esaslara bağlanmıştır. Zira sözleşmeden kaynaklanan taleplerle haksız fiilden kaynaklanan taleplerin nitelikleri birbirinden farklıdır⁸. Sözleşme ilişkisinde tarafların sözleşmeyi ve muacceliyeti tayin etmesi ya da takip etmesi, alacağını isteyeceği karşı akidi bilmesi tabiidir ve esastır. Bu nedenle zamanaşımının başlangıcı için alacağını ve borçluyu öğrenmesine sözleşme zamanaşımında ihtiyaç duyulmamıştır.

IV. TTK. m.1420'deki İhtimallerin Değerlendirilmesi: Nispi-Mutlak Zamanaşımı Süresi mi?

Nispi ve mutlak zamanaşımı süresi kavramları, -açıklandığı üzere- haksız fiil kaynaklı taleplerde söz konusu olur. Bunlardan iki yıllık kısa zamanaşımı süresine nispi zamanaşımı süresi denir, zira zamanaşımının başlangıcı zarar görenin zararı ve faili öğrenmesinden başlar, başlangıcı izafi bir olaya, zarar görenin öğrenmesine bağlanı⁹. Buna karşın 10 yıllık süre ise zarar verici olaydan başlar, objektif bir başlangıcı vardır ve değişmez.

TTK.m.1420 hükmü, haksız fiili düzenleyen BK.m.72 ve KTK.m. 109 ile karşılaştırıldığında da hükmün farklılığı ortaya çıkar:

BK.m.72- Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar.

KTK.m. 109 – Motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar.

Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zaman aşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre, maddi tazminat talepleri için de geçerlidir.

Zamanaşımı, tazminat yükümlüsüne karşı kesilirse, sigortacıya karşı da kesilmiş olur. Sigortacı bakımından kesilen zamanaşımı, tazminat yükümlüsü bakımından da kesilmiş sayılır.

⁸ Mehmet Erdem, Özel Hukukta Zamanaşımı, İstanbul 2010, s. 190.

⁹ Bkz. Savaş, s. 121 vd.

Motorlu araç kazalarında tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları, kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak iki yılda zamaşaşımına uğrar.

Diğer hususlarda, genel hükümler uygulanır.

Yukarıdaki düzenlemelerden aşık bir şekilde görüleceğı üzere, TTK.m.1420 sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan taleplere karşı zamaşaşımı süresini düzenleyen BK.m.72 ve KTK.m.109, haksız fiillere ilişkin zamaşaşımı süresini düzenler. Bu nedenle aslında bu hükümlerin mahiyeti, birbirinden tamamen farklıdır. Daha da ötesinde TTK.m.1420'de saklı tutulan 1482. madde hükmü, aslında sözleşme tarafları dışındakilerin taleplerinde geçerli olacak olan bir zamaşaşımı süresini düzenlemektedir ve daha da ilginç burada iki yıllık süreden de bahsedilmemektedir.

TTK.m.1420'de sözleşme kaynaklı talepler için zamaşaşımı süresi düzenlenmiştir. Sözleşme zamaşaşımında bu şekilde bir nispi ve mutlak bir zamaşaşımı başlangıcından bahsedilemez. Bu hükümde düzenlenen zamaşaşımı süreleri yine zamaşaşımına ilişkin ilkelere göre yorumlanarak anlaşılandırılmalıdır.

V. TTK. m.1420'nin Yorumunda BK. m. 149/2'nin Önemi

BK.m.149/1 hükmü, alacak zamaşaşımı süresinin başlangıcını muacceliyet olarak belirlemiştir. Ancak söz konusu alacağın bir bildirimle bağılı olması halinde, zamaşaşımının bu bildirimle yapılabileceğı günden başlayacağını da hükme bağlamıştır (BK.m.149/2). Görüleceğı üzere, BK.m.149/2, zamaşaşımı süresini bildirimle yapılması anından değil de yapılabileceğı günden başlatmaktadır. Eğer bildirim yetkisi, taraflardan birine verilirse bildirim yapılmayarak alacağın muaccel olması ve dolayısıyla zamaşaşımı süresinin başlangıcına da engel olunabilir. Bu nedenle BK.m.149/2 hükmünde, Kanun koyucu, bildirimle fiilen yapıldığı anı değil, bildirimle caiz olduğu, yapılabileceğı anı esas alır¹⁰.

Yukarıda TTK.m.1420'nin gerekçesinde her ne kadar sigortalı ve sigortadan faydalanan kimse için mutlak bir zamaşaşımı süresi getirildiğı belirtilse de Kanunun gerekçesinden daha ziyade BK.m.149/2 hükmüne göre bir yoruma gidilmelidir.

1. Rizikonun Gerçekleştiğini Bildirim Yükümlülüğü ve Muacceliyet

Sigorta sözleşmesinde sigorta ettirene rizikonun gerçekleştiğini öğrendiğinde durumu geciktirmeksizin sigortacıya bildirim yükümlülüğü getirilmiştir. 'Gecikmeksizin' ibaresi, her olayda hakime bir takdir yetkisi verecektir¹¹. Bu bildirim üzerine

¹⁰ Ertaş, s. 3097; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2014, s. 1286;

¹¹ Bkz. 1446. Madde Gerekçesi.

sigortacı harekete geçmeli ve araştırmalarını yapmalıdır. Sigorta tazminatının muaccel hale geldiği an ise araştırmaların bitmesi yahut bildirim yapılmasından 45 gün sonradır. Can sigortalarında bu süre 15 gün olarak belirlenmiştir.

Burada cevaplanması gereken soru şudur: TTK.m.1446'da sigorta ettirene yüklenen bildirim yükümlülüğü, acaba BK.m.149/2 anlamında kabul edilebilecek bir bildirim midir?

TTK.m.1446 hükmü incelendiğinde, sigorta ettirene getirilen bildirim yükümlülüğünün sigorta tazminatının muacceliyetine bir etki edeceği düşünülerek hazırlanan bir hüküm olmadığı görülür. Yine maddenin 3. fıkrasında da sigortacının rizikonun gerçekleştiğini öğrenmesi ile de artık 2. fıkrada belirtilen yaptırımların uygulanmayacağı ve sigorta ettirenin bildirim yükümlülüğünün kalkacağı düzenlenmiştir. TTK.m.1446 hükmünün ratio legisi muaaceliyeti belirlemek değildir, aksine sigortacının rizikoyu bir an önce öğrenerek gerekli tedbirleri almasını sağlamaktır. Ancak TTK.m.1427'nin, muacceliyetin başlangıcı için TTK.m.1446 hükmüne yaptığı atf da görmezlikten gelinemez. Bu halde, rizikonun gerçekleştiğini gecikmeksizin bildirim görevinin BK.m.149/2 anlamında muacceliyete etki eden bir bildirim olduğu sonucuna ulaşmak gerekir.

Bildirim muacceliyete etkisi, eski TTK zamanında da kabul edilmekteydi. 6762 sayılı TTK.m. 1268'de zamanaşımı süresi iki yıl olarak öngörülmüştü. İki yılın başlangıç tarihi ise, sözleşme zamanaşımını düzenleyen Borçlar Kanunu hükümleri ile uyumlu idi. (e)BK.nun, zamanaşımının alacağın muaccel olduğu tarihten başlayacağını belirten 128/1. maddesindeki genel hüküm, sigorta sözleşmelerindeki zamanaşımının başlangıcının tespitine de uygulanmakta idi. Yine (e) TTK. nun 1299 ve 1292. maddeleri göz önüne alındığında zamanaşımının başlangıcı, rizikonun gerçekleştiğinin sigortalı tarafından haber alınmasından itibaren, ihbarın yapılması gereken beş günün sonudur¹².

2. Rizikonun Gerçekleştiğini Bildirim Yükümlülüğünün Muhatabı

TTK.m.1446 hükmü, bildirim yükümlülüğünün muhatabı olarak sigorta ettireni kabul etmiştir. Sigorta ettiren, riziko gerçekleşince rizikonun gerçekleştiğini 'gecikmeksizin' sigortacıya bildirmek zorundadır. Buna karşın eğer sigorta sözleşmesinde sigortalı ya da sigortadan faydalanan bir kimse varsa bunlar için böyle bir yükümlülük bulunmamaktadır¹³.

Bilindiği üzere, sigorta sözleşmesinin tarafları, sigorta ettiren ve sigorta şirkettir. Bazı hallerde, sigorta ettiren ile sigortacı dışında da sigorta sözleşmesi ile ilgi-

¹² HGK, E. 1981/11-34, K. 1982/870, T. 3.11.1982.

¹³ 6762 sayılı Kanun'da ise denizcilik rizikolarına karşı sigortalarda rizikonun gerçekleştiğini bildirim yükümlülüğü, sigorta ettiren yanında sigortadan haberdar olması halinde sigortalıya da yüklenmiştir (eTTK.m.1377).

si olan kişiler bulunabilir. Zarar sigortalarında sigortalı hayat sigortalarında lehdar, sigorta sözleşmelerinden yararlanan kimsedir. Bu türden sözleşme kayıtları, sigorta sözleşmesini üçüncü kişi lehine sözleşme haline getirir¹⁴. Üçüncü kişi yararına sözleşmede, üçüncü kişinin –sigorta sözleşmelerinde sigortalı ya da lehdarın- sözleşmeye katılması gerekmediği gibi sözleşmeden haberdar olması da gerekmez¹⁵. Bu kimseler, sigorta sözleşmesinde kararlaştırılan sigorta himayesinden yararlanır, sigorta tazminatını alabilir.

Bu kimselerin sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan haklara sahip olması ayrı ve bağımsız bir hakkın kazanımıdır. Devir ya da halefiyet yolu ile bir hakkın sahibi olmazlar.

Borçlar hukuku doktrininde, sözleşme borçlusunun bu haklar bakımından yararlanan üçüncü kişilere karşı sözleşme ilişkisinden kaynaklanan her türlü itiraz ve defileri ileri sürebileceği kabul olunur¹⁶. Özellikle bu defilerin içinde zamanaşımı defii de bulunur.

Bu ihtimalde, sigorta ettiren sözleşmeyi akdederken bir sigortalı tayin etmişse ya da hayat sigortalarında bir lehdar göstermiş ise bu hallerde dahi aslında TTK.m.1446 hükmüne göre rizikonun gerçekleştiğini bildirim yükümlülüğü sigorta ettirenin üzerinde olacaktır. Şayet bu kimse, bildirim yükümlülüğünü yerine getirmez ise bu takdirde, borçlu yani sigortacı TTK.m.1446 hükmüne göre bildirim yapılabilmesi anda bunun yapılmadığını (BK.m.149/2), dolayısıyla bildirim yapılabilmesi andan itibaren TTK.m.1427'ye göre hesaplanacak muacceliyeti ve iki yıllık zamanaşımı defini sigortadan faydalanan kimselere de ileri sürebilecektir.

Kanun koyucunun gerekçede belirttiği sigortalı ve lehdarın sonradan haberdar olması da durumu değiştirmez. Gerçekten sigorta ettirenin bildirimde bulunmadığı hallerde artık sigortadan faydalananların da altı yıllık mutlak zamanaşımı süresinden faydalanamayacağını belirtmek gerekir.

Yine bu hallerde, sigortadan haberdar olan sigortalı ve lehdar da söz konusu durumu sigortacıya bildirebilir. Bu durum, TTK.m.1446/3 hükmünden rahatlıkla çıkarılabilir. Bu hallerde dahi artık sigorta tazminatının muacceliyeti başlamıştır.

Hayat sigortalarında sigorta ettirenin lehdarı atadığı ancak lehdarın bu durumdan haberdar olmadığı hallerde de yukarıdaki izahlarımız aynen geçerli olmalıdır. Ancak hayat sigortalarında lehdarın atanmasından sonra sigorta ettirenin vefatı halinde ya da rizikonun gerçekleştiğini haber veremeyecek durumda olması halinde lehdarın sigorta sözleşmesinden haberdar olmaması da muhtemeldir. Bu durumda sigortacıya yüklenemeyen (TTK.m.1427/2-son cümle) ama aynı zamanda sigorta ettirene de yüklenemeyen bir hal vardır (TTK.m.1446/2). Bu halde lehdar, sigorta

¹⁴ **Rayegan Kender**, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2011, s. 210.

¹⁵ **Eren**, s. 1142.

¹⁶ **Eren**, s. 1150.

sözleşmesinden 4 yıl sonra haberdar olsa bile sigortacıya müracaat edebilecek ve sigorta tazminatını talep edebilecektir. Sigortacı, iki yıllık bir zamanaşımı defini ileri süremeyecektir, zira henüz sigorta tazminatı muaccel olmamıştır ve mutlak/uzun zamanaşımı süresi olan 6 yıllık süre de henüz geçmemiştir.

VI. Sebepsiz Zenginleşmeye İlişkin Taleplerde Uygulanacak Zamanaşımı

Sebepsiz zenginleşmeye ilişkin zamanaşımı süresi TTK.m.1420'de düzenlenmemiştir. Buna karşın 6762 sayılı Kanun, sebepsiz yere ödenmiş bulunan prim ve sigorta bedeli ile ilgili hem açık düzenlemeye yer vermiş (m.1268) hem de bunun nedenini açık bir şekilde Gerekçe'sinde belirtmişti:

6762 AEM : Madde 1268-Hükümet Tasarısının birinci fıkrasında sigorta akdinden doğan bütün mütalebelerin iki yılda müruruzamana uğrayacağı kabul edilmiştir. Fakat sebepsiz ödenmiş bulunan sigorta bedellerinin veya primlerin geri alınması, alacaklarının da bu müruruzamana mı yoksa sebepsiz mal edinme hakkındaki Borçlar Kanununun 66 ncı maddesindeki müruruzamana mı tâbi olacağı meselesi halledilmiş olmak için birinci fıkraya bunların müruruzamanının da akde ait müruruzamanın aynı olduğunu bildiren sözler ilâve edilmiştir.

Görüleceği üzere, sebepsiz zenginleşmeye ilişkin olarak ortaya çıkabilecek ihtilafları halletmek için eTTK'da açık bir hüküm konulmuştur. Bu açık hükme rağmen doktrinde tartışmaların sona ermediğini de belirtelim¹⁷.

Kanunun 1420. maddesinde sebepsiz alınan primlere ilişkin cümle, madde metninden çıkarıldığına göre bu halde durumun ne olacağına ilişkin yine ortada ele alınması gereken bir sorun karşımıza çıkmıştır. Bu da sebepsiz zenginleşmeye ilişkin taleplerin hangi sürelerde zamanaşımına uğrayacağı ve buna ilişkin hangi hükümlerin uygulanacağıdır. Bu tartışmanın nedeni ise '*sebepsiz ödenen prim ve sigorta bedelinin geri alınması alacakları*' vurgusunun hükümden çıkarılmış olmasıdır. Bu durumda artık fazladan ödenen primlerde ya da sigorta sözleşmesinin geçersizliğinde bu talepler için zamanaşımı süresi sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre istenmelidir ve genel hükümlerdeki zamanaşımı süreleri geçerli olmalıdır¹⁸. Bu çerçevede BK.m.82'ye göre 2 ve 10 yıllık zamanaşımı söz konusudur¹⁹.

¹⁷ Bkz. **Reşat Atabek**, Sigorta Hukukunda Zamanaşımının Başlangıcı, II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1963, s. 631 vd.; **Ali Bozer**: Sigorta Hukuku, Ankara 1965, s. 151, 152.

¹⁸ Bu konuda bkz. **Sabih Arkan**, Sigorta Hukukunda Fazladan Yapılan Ödemelerin İadesinde Zamanaşımı, AÜHFİD. 2007, C.56 Sa.2, s. 40 vd.

¹⁹ Bu konuda **Arkan**, sigortacının fazladan ödediği tazminat için açılacak davalarda sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan genel sürelerin değil, her halükarda TTK.m.1420'de bulunan 2 yıllık zamanaşımı süresinin geçerli olacağını savunmaktadır ki (s. 43), bu görüşe katılma imkanı bulamamaktayız.

VII. TTK. m. 1420'de Saklı Tutulan Zamanaşımı Hangi Zamanaşımı Süresidir?

TTK.m.1420'de 1482.madde saklı tutulmuştur. Saklı tutulan nedir? Burada da iki ihtimal karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki, TTK.m.1420 ile birlikte düşünerek zamanaşımının her halükarda iki yıl olduğu ve zamanaşımının muacceliyetten itibaren işlemeye başladığıdır. Böylece saklı tutulan sadece diğer sigortalarda mutlak zamanaşımı süresi olarak belirlenen 6 yılın sorumluluk sigortalarında 10 yıl olduğudur.

Diğer ihtimal ise zamanaşımının her halükarda 10 yıl olduğu ve iki yıllık sürenin burada söz konusu olmayacağıdır. Madde metni ve gerekçesi aynen şu şekildedir:

MADDE 1482- (1) Sigortacıya yönelilecek tazminat istemleri, sigorta konusu olaydan itibaren on yılda zamanaşımına uğrar.

Gerekeçe

Sorumluluğun doğumunun ve tazmini gereken zararının tespitinin uzun zaman alabiliyor olması nedeniyle genel hükümlerde öngörülen iki yıllık sürenin sorumluluk sigortalarında az olacağı düşüncesi ile bu tür sigortalarda zamanaşımı süresi beş yıl olarak belirlenmiştir.

Öncelikle madde gerekçesinin tamamen yanlışlıklarla dolu olduğu görülebilir. Bir kere süre gerekçede 5 yıl olarak belirtilmiş ancak Kanun hükmünde 10 yıllık bir zamanaşımı süresi kabul edilmiştir. Bir diğer yanlışlık da esasen iki yıllık süre yanında TTK.m.1420'de bir de altı yıllık bir zamanaşımı süresinin kabul edildiğinin görmezden gelindiğidir. Yine Karayolları Trafik Kanunu'nda düzenlenen sorumluluk sigortasındaki düzenlemeler de tamamen göz ardı edilmiştir.

Görüleceği üzere burada –her ne kadar gerekçede beş yıla ilişkin yanlışlık olsa da- iki yıllık sürenin burada uygulanmayacağı zamanaşımı için tek sürenin getirildiği söylenebilir. Ancak sorumluluk sigortalarında sigortalıya yönelen talebi veya TTK.m. 1475/2'e göre zarar görenin sigortacıya talebi halinde TTK.m.1427 hükmünü devreye girecektir. Kanaatimce TTK.m. 1420'de 1482. maddenin saklı tutulmasının gerekçesi de bu olmalıdır. Bu nedenle bu hallerde dahi iki yıllık zamanaşımı süresi söz konusu olur. Buna karşın her halükarda sorumluluk sigortalarında uzun zamanaşımı süresi, 10 yıldır ve talep de 10 yıl içinde ileri sürülebilir. Bu yorum, sorumluluk sigortalarının bir türünü düzenleyen KTK.m. 109 ile de uyumlu olacaktır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRMELERİM

1. TTK.m. 1420'de zamanaşımı sürelerine ilişkin düzenlemeler, açık değildir ve yoruma açıktır. Farklı şekillerde yorumlanmaya ve farklı içtihatların çıkmasına yol açabilecek niteliktedir.

2. TTK.m. 1420 hükmü, Borçlar Kanunu'nda düzenlenen zamanaşımı ilkeleri ile ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. Bu çerçevede TTK.m.1420'de düzenlenen zamanaşımı süresi, sözleşme/alacak zamanaşımıdır. Bu nedenle haksız fiillerde söz konusu olabilecek nispi ve mutlak bir zamanaşımı süresi şeklinde bir ayrıma gidilmesi isabetli değildir.

3. TTK.m.1420 hükmü BK.m. 149 çerçevesinde ele alınmalıdır. Kural olarak TTK.m.1420'de öngörülen iki yıllık zamanaşımı süresi, TTK.m.1427'ye göre hesaplanan muacceliyetten başlar. Bu, BK.m. 149/1 hükmü ile de uyumluluk gösterir.

4. Muacceliyet için rizikonun ihbarı da önem taşır. Bu nedenle TTK.m. 1446 hükmüne göre sigorta ettiren gecikmeksizin rizikonun gerçekleştiğini bildirmelidir. Şayet bu bildirim yapılabilecekken dahi yapmaz ise sigortacı bir taraftan muacceliyetin sonucu olan temerrütten kurutulur diğer taraftan da TTK.m.1420'de düzenlenen iki yıllık zamanaşımı süresi de başlamış olur.

5. Sigortalı ve hayat sigortalarında lehdar, sözleşmeden yararlanan kimselerdir ve bu tür sigortalar üçüncü kişi lehine yapılmış sözleşmelerdir. Bu nedenle sigortacı, akdın karşı tarafı olan sigorta ettirene karşı ileri sürebileceği bütün defileri bu arada üçüncü kişi konumunda olan sigortalı ile lehdara da iki yıllık zamanaşımı defini de ileri sürebilir.

6. Sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirim yapmaması halinde sigortalı ya da lehdar da bu durumu sigortacıya bildirebilir. Bu durum, sigorta ettirenin bildirim ile aynı hukuki etkileri doğurur, muacceliyeti başlatır. Sorumluluk sigortalarında da üçüncü kişinin başvurusu aynı etkiye sahiptir.

7. TTK.m.1420 gerekçesinde, '*sigortalı veya sigortadan faydalanan kimse rizikonun gerçekleştiğini, olay tarihinden itibaren, örneğin beş yıl sonra da öğrenebilir*' denilmekte ve 6 yıllık zamanaşımı süresinin bunlar için öngörüldüğü belirtilmektedir. Ancak TTK.m.1420 metninde 'sigortalı ve sigortadan faydalanan kimse' ibaresi bulunmadığı gibi düzenlemenin amacı konusunda da en küçük bir işaret de yoktur. Diğer ihtimal olan sigorta ettirenin açısından bu ihtimalin gerçekleşmesi son derece düşüktür. Sigorta sözleşmesi yaptırmış bir kimsenin, sözleşmeyi bilmemesi imkansızdır. Zira sözleşme hükmü çerçevesinde kişi rizikoyu bildirmek ve nihayetinde sigorta şirketine başvurusunu yapmak zorundadır.

7. Sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini bildiremediği hallerde sigorta sözleşmesinden yararlanan kimselerin de sözleşmeden geç haberdar olmaları halinde (TTK.m.1427/2-son cümle) ama aynı zamanda sigorta ettirene de yüklenemeyen bir hal de bulunduğu için (TTK.m.1446/2) altı yıllık zamanaşımı süresi içinde sigortacıya karşı talep ileri sürülebilecektir.

8. TTK.m.1482'nin TTK.m.1420'de saklı tutulması, yine TTK.m.1473'de mu-

acceliyete atıf yapılması nedeniyle sorumluluk sigortalarında zamanaşımı süresi azami on yıldır. Buna karşın sigorta ettirene ya da doğrudan sigortacıya zarar görenin talebi yöneltmesi halinde zamanaşımı süresi iki yıl olmalıdır. Bu durum, KTK.m.109'a da uygun bir çözümdür.

9. Sebepsiz zenginleşmeye ilişkin talepler ise artık Borçlar Kanunu'ndaki hükümlere tabidir. İki ve on yıllık süreler uygulanır.

10. Kanun koyucunun TTK. 1420. maddesinin gerekçesinde sigortalı ve sigortadan faydalananlar için daha uzun bir sürenin yani altı yıllık mutlak zamanaşımını süresinin öngörülmesine ilişkin düşünceleri tamamen yanlıştır ve hükümde açıkça yer almadığı için uygulanamaz durumdadır. Kanunun gerekçesi, Borçlar Kanunu'ndaki zamanaşımına ilişkin genel ilkeler düşünülmeden yazılmış olmalıdır. Bu nedenle eğer mutlak zamanaşımı süresi sadece sigortalı ile sigortadan faydalananlar için öngörülecekse bu mutlaka TTK.m.1420'de yer almalıydı. Bu düzenleme şu şekilde olabilirdi: 'Sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yılda zamanaşımına uğrar. Ancak 1482 nci madde hükmü saklı kalmak üzere, **sigortalı ve sigortadan faydalananlar tarafından sigorta sözleşmesinin varlığından geç haberdar olmaları halinde** sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemlerin ileri sürülebilmesi için azami zamanaşımı süresi rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıldır.

11. Eğer Kanun metinlerini yorumlamamız gerekiyorsa -ki, burada gerekiyor diye düşünüyorum-, genel ilkelere göre yorumlamamız gerekir. Zira hukukun bu ilkeleri kolay kazanılmamıştır ve kolay da terkedilmemelidir. Gerekçede yazıyor diye zamanaşımına ilişkin Türk hukukunun genel ilkelerinden fedakarlık yapılamaz, yapılmamalıdır ve farklı da yorumlanmamalıdır.

12. Nihayet TTK.m. 1420 hükmünün bu tür tartışmalara sebep olmaması için yeniden kaleme alınmalı ve düzeltilmelidir.